

popisem m. 2012
IX 105
wz.

Schulz Maria Krystyna

782 Poznań
tel. 852-44-14

Schulz Maria M.

83 Poznań
868-73-72

Bydgoszcz
AK

Kgodzińska Maria
zam. Schulz
ps. „Wilczek”

Krystyna

Pom.
IX-211/211

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Zgodzimska Maria .....

J: K: 2.11/2.11.30m .....

Bydgoszcz of K - WSM .....

I./1. Relacja *k. 6 s. 1-6*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 3 s. 1-3*

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora

II. Materiały uzupełniające relację *k. 2 s. 1-3*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

.....

.....

.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 15*

VI. Fotografie *książki ikonografii*

1/1. Relacja - Zgodziniska Maria:

1. Relacja Marii Krystyny Schulz
z d. Zgodziniskiej z 22.09.1976 napis
kop. i z 29.01.2001, napis oryg. k. 65.1-6

211 / Pam

R e l a c j a

I. Dane osobiste

1. Schulz Maria Krystyna pseudonim "Wilczek" z d. Zgodzińska.
2. Ur. 6.03.1922 r. Czarnków N/Notecią.
3. Czesław i Izabella z d. Pankau.
4. Inteligenckie.
5. Wyższe. Mgr farmacji
6. /61-833/ Poznań,
 Tel. 511-11 wewn. 149 /dom/
 wewn. 284 praca apteka.

II. Okres przedwojenny:

W roku 1939 chodziłam do Liceum w Tucholi. Należałam do ZHP i do Hufca PWK w szkole.

III. Okres okupacji.

Przerwałam naukę w momencie wkroczenia Niemców i powróciłam do rodziców w Bydgoszczy. Udało się natęce uchronić mnie przed pracą przymusową aż do końca 1942 r. Od 1942 rozpoczęłam pracę w aptece Paracelsus - Apotheke, ul. Dworcowa w Bydgoszczy i byłam tam do listopada 1945 r. Pod koniec 1942 r. zetknęłam się z Ireną Cierniak - Schmidt, która zwerbowała mnie do pracy konspiracyjnej w WSK, ZWZ, AK. Przez nią zostałam zaprzysiężona. Był to początek organizowania komórek WSK.

Do naszych obowiązków należało: zorganizowanie drużyn sanitarnych, wyszukiwanie punktów kontaktowych, melin dla żołnierzy ZWZ, AK i łączniczek WSK, służba wywiadowcza i łączności. W pierwszej fazie otrzymałam polecenie wyszukania 5 osób dyskretnych o walorach patriotycznych i o wysokim morale. Miałyśmy stanowić drużynę sanitarną z przydziałem pracy w rejonie Szwederowa, między Kujawską a Toruńską. Do obowiązków moich należało dokładne zapoz-

nanie się z rejonem i ustalenie na wypadek godziny "W":

a/ miejsca na szpital, b/ dokładnych wiadomości o znajdujących się w rejonie lekarzach, pielęgniarkach i położnych, jak również znać wszystkie przejścia skrótowe w terenie. Drużyna moja przeszła przeszkolenie w zakresie niesienia pierwszej pomocy sanitarnej w mieszkaniu lekarza Niemca, u którego pracowała i mieszkała w służbówce koleżanka-pielęgniarka Irena Pa-
✓ terek, prowadząca permanentnie kursy dla członkiń WSK.

Członkinie drużyny zostały zaopatrzone w torby sanitarne, odpowiednio wyposażone.

Wę wszelkie materiały sanitarne, leki pierwszej pomocy oraz drobny sprzęt medyczny, drużyny sanitarne WSK, oddziały męskie ZWZ - AK oraz oddziały partyzanckie, jak i obozy jeńców polskich, radzieckich, francuskich, angielskich, w Potulicach i Polacy potrzebujący, zaopatrywały osoby pracujące w aptekach. Zaliczały się do nich poza mnie: Biała Maria, Cierniak-Schulz^{Schmidt} Irena, Szyperska-Bereźnicka Urszula, Goralska Bronisława, Mróz-Siedlewska Urszula.

W miarę potrzeby pełniłam funkcję łączniczki na polecenia komendantki "Leny". W moim mieszkaniu przy magazynach aptecznych był punkt kontaktowy, który szczęśliwie przetrwał przez całą okupację, bez wpadki. Zbierał się tam sztab Okręgu i Inspektoratu. W odprawach tych udziału nie brałam, za wyjątkiem jednego spotkania z "Leną" i "Zofią" k-tką Okręgu.

Pod koniec 1944 r. wszystkie członkinie WSK szyły opaski biało-czerwone na zbliżającą się godzinę "W".

Paczki z lekami przeze mnie sporządzone przekazywałam do "Magdy" i "Wandy" z przeznaczeniem do Borów Tucholskich, dla partyzantów radzieckich /była to akcja specjalna/, dla oddziałów polskich szły systematycznie. Paczki do "Potulic" odbierał

ks. Ozga osobiście. Wszystkie machinacje paczkowe odbywały się poza świadomością Treuchenderów lub właścicieli aptek.

Wszystkim żołnierzom AK i WSK dostarczałam na rozkaz, cjanek potasu w kapsułkach. Ja również nosiłam go w torebce.

IV. Okres powojenny.

Po zakończeniu wojny - pracując nadal w aptece - zdałam maturę w lipcu 1945 r. i od listopada rozpoczęłam studia na Wydziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Ukończyłam studia w 1950 r. W roku 1949 wyszłam za mąż. Zamieszkałam w Poznaniu. W 1952 r. rozpoczęłam pracę w aptece Szpitala im. Józefa Strusia, gdzie pracuję do dziś.

Mam troje dzieci: syna i dwie córki. Naukowo pracuję w Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym. Na pracę społeczną brak mi czasu.

Odnaczenia:

Wzorowego Pracownika Służby Zdrowia,

Honorowa Odznaka Miasta Poznania,

Złoty Krzyż Zasługi,

Z listy odznaczeń "Lunety" ppłk Chylińskiego K.W.

/-/ Maria-Krystyna Schulzowa
z d. Zgodzińska

Bydgoszcz, 22.09.1976 r.

Stwierdzam własnoręczność podpisu

/-/ Irena Monsiorska

Ze zgodności odpisu

Monsiorska Bydgoszcz 11.XI.1976.

Schulz Maria Krystyna

z d. Egodziniska (29.XI.49 r. data zamiesz.)

6.11.22 Kraków n/chorąg.

Wrestaw Izabela z d. Pankau

prof. gimnazjum, nauki przyrodnicze

Stowarzyszenie Filologów Krakowskich i T.S.M.

61-782 Poczta Polska 13 s. 5

tel. 852-44-14

Wskazane studia farmaceutyczne 1950 r.

Pracownikiem w gminie Miroszynie

system w Szpitalu im. y. Strusia

Obowiązująca stawka wyjątkowa, na

Wydziale Farmaceutycznym -

od 20.3. 1944 r. powołanie

niezależnie od wydziału Rydzkiego, miastem

z rodzicami, przebieg w aptece jako sprzedawca

każdego od r. 1943. od stycznia 1943 st. 42,

Wstąpienie do W.P.K. w roku 1943 przyjęcie

Wzrostem w swoim pseudonim „Witerek”

Przebieg odbraniać przed refer. prof. Kurk

sanitarnych „Dawid” (Gmina Salm-tawa i

z d. Ciemiak)

Przebieg do garnizonu Rydzkiego. Wła

dzielnia sanitarna. Organizacja rejonowa

gmin. sanitarny

Wydział Gminny

biograficznym przedsiwzięciu była „Wanda”
 (Irena Ciemiak). Praca polegała na zorganizowaniu
 zgrupowania grupy; przeszkoleniu sanitariuszy
 w „Ireny Potereck pseudonim „Wera”. Grupa
 była zaprzęgnięta w ławy sanitarne - cała
 grupa przeszkolona u Ireny Potereck i poud
 „Wera” w organizację rajonu. Obejmowała
 występowanie lokalnie na szpitalu polowym
 w górnym, tamże lekarskich, stomatolo-
 gicznych i położniaczych, Gromadzka
 szpitalu i lekarzy, średnio ogólnym
 Dostarczanie sprzętu i materiałów sanitarnych
 do oddziałów partyzanckich i również
 do związku stowarzyszenia w Bractwo Trucholki
 w polskiej służby przy szpitalu (ul. Dworkowa 48,
 zgrupowania sanitarnie kontaktowy. O ma-
 gazyne przydatkach byłam łączniczką mi-
 dry kasando w. P. K. i c. K.
 Połk kamiz 1944 r. składowa materiały
 informacyjne dotyczące stowarzyszenia i innych
 wójsk hitlerowskich.
 Wzrost wrażeń prowadził jako nauczyciel, kon-
 spiracyjny,

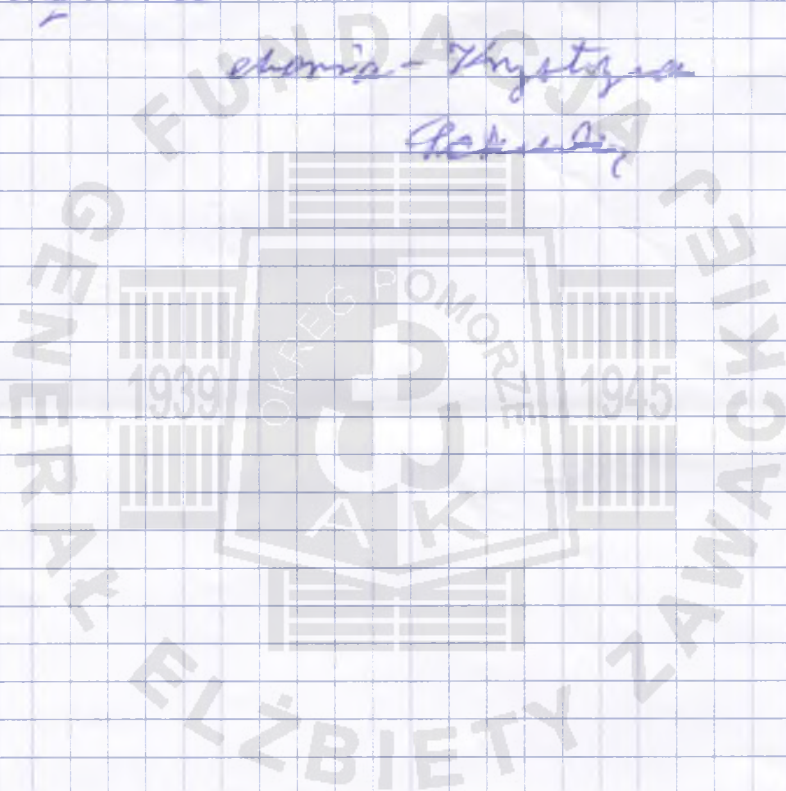

po okupacji, materia z lipca 1945, od listu
 przez studia na Wydziale Farmaceutycznym,
 od stycznia 1945 do listopada Egzaminacja
 została dowiedziana, H. K. z danym tygodniem
 kinn.

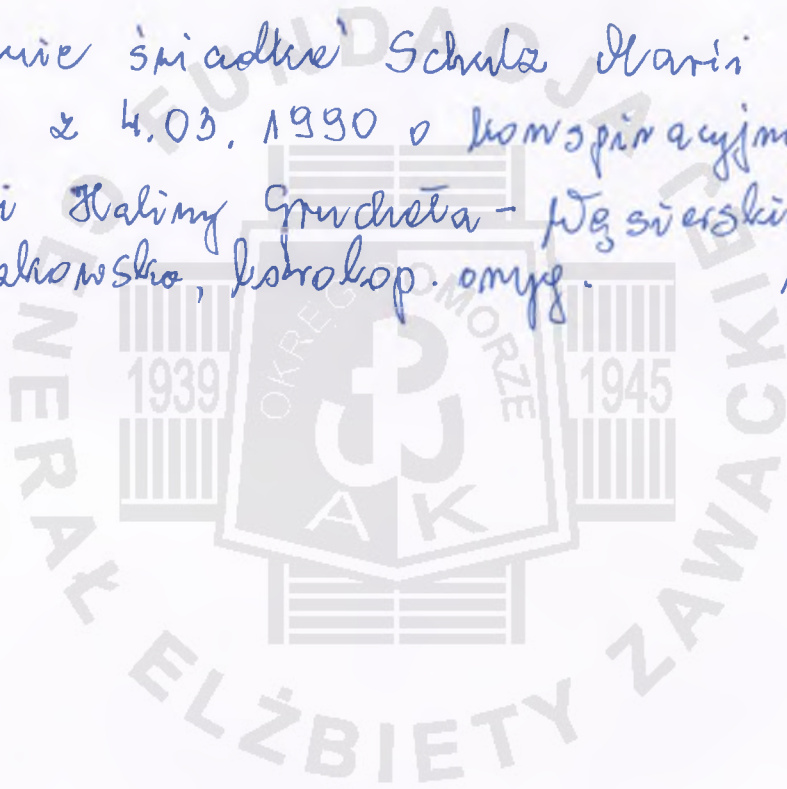
29.11.1945

chemia - Krysztal
 Krysztal

1./2. Dokumenty dotyczące reletora - Łgodzin'ska
Maria:

1. „Oświadczenie świadki” Białej Marii
z 10. 02. 1978, kserokop. oryg. k. 1 s. 1
2. „Oświadczenie świadki” Aleksandra
Schulca z 10. 02. 1978, kserokop. oryg. k. 1 s. 2.
3. „Oświadczenie świadki” Schulca Marii
Mkrystyny z 4. 03. 1990 o konspiracyjnej
działalności Haliny Grucheta - Węsierskiej
zam. Reckowsko, kserokop. oryg. k. 1 s. 3

Biała Maria Magda
Bydżona
Ref. no

Bydżona, dnia 10. Lutego 1978 r.
(miejscowość)

1

(Nazwisko, imię, pseudonim i adres składającego oświadczenie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): Nyplowa Służba Kobiet Armii Krajowej
1943 - 7. 1945 r.

świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer RH 5976112 wydanym dnia 1. 12 1966 r. przez KM u O Bydżona

o s w i a d c z a m:

że Ob. Schulzowa Krystyna Maria z d. Gwazińska Crestawa
syn (córka)
urodz. dnia 6. 03. 1922 19... roku w Czarulowie u/ Nolewy

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): zobowiązała w Nysplowej Służbie Kobiet w parku w Nysplu Armii Krajowej od września 1943 do m. stycznia 1945 r.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim "Nilek" i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod czym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i in. nych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): Nizur była moją podkomendną. Zorganizowała sekcję oświadczeń sanitarnych w szpitalu Bydżona - Swedewo. z punktem i obrębem pielęgniarskim. Organizacja sekcji objętością: wytypowanie lokali na szpitale polowe, rejestrowanie faktów lekarskich, decyzyjnych i pomocniczych w przewidzianym im punkcie pierwszej pomocy, zorganizowanie grupy sanitarnych i wyposażenie jej w służbę sanitarną, prowadzenie zapasów leków, sprzętu bertk

Jeżeli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej ..... wydanej przez Zarząd Okręgu w .....

Własnoręczność podpisu stwierdza się:

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam własnoręcznym podpisem

Olga Brozońska
(Członek i podpis odpowiednich władz lub Zarządu ZBoWiD)

Schulz Maria
(Nazwisko, imię, stopień wojskowy, funkcja, stanowisko)

Komendant Podokręgu
Bydżon w Górnym
Armii Krajowej

Sanitarnej i siedziby opatrunkowej w przewidzianym
urządzeniu szpitala, która potem funkcjonowała w
Wolskiej Poliklinice. W latach 1943-1944 dostarczała nie-
kwalifikację lekarską, sprzęt medyczny i siedziby opatrunkowe dla
oddziałów partyzanckich, a w IV kwartale 1944 r. zwinie-
nia grup zwłacz LWP i Armii Czerwonej w Wolskiej Tu-
szowie, dla internowania w Wolskiej, oraz jej odd-
w Łęku.

W tej poliklinice szpitalowej przy aptece (ul. Zwyczoła 48)
organizowała punkt kontaktowy, a w następnych przy-
jazdach była łączniczką między Komendą WSK a AK.
Pod koniec 1944 r. zbierała materiały informacyjne,
dotyczące stanu i ruchu Wojsk hitlerowskich, które
przekazywała następnie grupom specjalistów zwłacz
Armii Radzieckiej.

„Nilsen” została odrzuconą Brygadzą Kryzysową Zarzą-
dzenia (rozkaz K.O. Reich - I/45 P).

Maria Justyna Biela

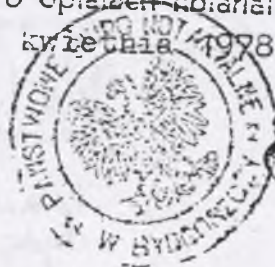
Reperitorium A nr 6073/11978

Państwowe Biuro Notarialne w Bydgoszczy
po wiedze, że podał(ę) powyższe) położył, ~~z~~ (a, li, ty)
własnoręcznie w obecności podpisanego notariusza
Maria Justyna Biela córka Lucwika i Anny zamieszkała
Bydgoszcz ul. Sielanka 1/2

k órczo ci, ych) tożsamość ustalił notariusz na podstawie dowodu
osobnego nr 5976112

serii RH

Pobrano opłaty skarbowej zł 10,- z §§ 14. rozporz.
Rady Min. dnia 29.12.75 oraz tytułem opłaty notarialnej
z §§ 21, 26, 28 o opłatach notarialnych zł. 30,- Omówienie: skreślono
Bydgoszcz, dnia 6 kwietnia 1978 r. „uznał”

Mirosław Suchy

Schulz Aleksander Micho
Poznan
(Nazwisko, imię, pseudonim i adres składającego oświadczenie)

Bydgoszcz, dnia 10 lutego 1978 r.
(miejscowość)

OSWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): 1940 - 1945

LWZ - Armia Krajowa - Okręg Pomorski

świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer

JB 3945 277 wydanym dnia 29 maja 1969 r. przez KMMO Poznań

o s w i a d c z a m:

że Ob. Schulzowa Krystyna wd. Łgodzińska syn (córka) Czesław
urodz. dnia 6 marca 1912 roku w Czarnkowie nad Notecią

jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(cą) oświadczenie i czasokres od — do): od II. 1943 do I. 1945

żołnierz Wojskowej Służby Kobiet w Garnizonie Bydgoskim Armii Krajowej. W jej służbowym pokoju w apteczce sterylnej za punkt kontrolny, spotykaliśmy się z komendantką WSK "Jary" podległej Bydgoskiej Bagnis (K. Szajkołko) oraz kapitanem sztabu komendy podległej NK z komendą WSK, przy podległych W.W. Izabela Specjów komendy podległej NK z komendą WSK.

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim "Witczek" i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod którym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): za zorganizowanie regionalnego ośrodka sanitarnego

Bydgoszcz Swiderów - dostarczanie informacji o charakterze wojskowym oraz lekarzy i materii spotraczonych dla żołnierzy oddziałów partyzanckich a w kw. 1944 również dla żołnierzy LWP i Armii Krajowej w Boronku Tucholskim, komendant Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej p. pseud. Janusz Jan Potulinski na podstawie upoważnienia Naczelnika Wódca oraz pełnomocnictwa Komendanta S.O. Trojnyd w kraju - rozkazem K.O. Relich 1/45/P z stycznia 1945 r. odznaczony Krystyną Łgodzińską obywatelką Schulzową - Bogorową Krystyną Łgodzińską z Młocianem.

Jeżeli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej wyданей przez Zarząd Okręgu w Łodzi numer 448283 ZBoWiD - Łódź

Własnoręczność podpisu stwierdza się:

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam własnoręcznym podpisem

(pieczęć i podpis odpowiednich władz lub Zarządu ZBoWiD)

Schulz Aleksander ppor.
(Nazwisko, imię, stopień wojskowy, funkcja, stanowisko)
Komendant Podległej Bydgoskiej Armii Krajowej

Poznań -

Schulz Maria-Krzyszyna - Bydgoszcz 4 majec 1990r.
2.d. Zgodzinska (miejsowość)

(Nazwisko, imię, pseudonim i adres składającego oświadczenie)

ps. Wilerek

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową od — do): Wojtkowej Szkoły Kobiet H. K.
1943 - 1945

świadomy(a) odpowiedzialności wynikającej z przepisów prawa karnego za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący(a) się dowodem osobistym seria i numer FW 5779 581 wydanym dnia 18 maj 1966 r. przez Th. er. em. O. Pomań

oświadczam:

że Ob. Kalina - Smudala Władysław syn Augustyna urodz. dnia 22 grudnia 1922 roku w Ustańcowa pow. Tomii

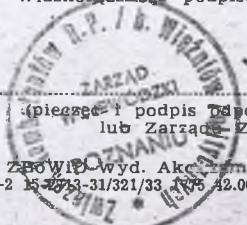
jest mi znany(a) osobiście jako uczestnik(czka) (wymienić formację Ruchu Oporu, nazwę obozu lub więzienia, formację wojskową oraz okoliczności, w których świadek zetknął się z otrzymującym(ca) oświadczenie i czasokres od — do): pracownik Apteki, Bismark należała do grupy sanitarnej w S.K. Bydgoszcz - Gwardia Armia przednia sanitarna w instrukcyjnej Patroski - Trzy ps. "Wes" w zakresie I-III pomocy. Do niej wymienione należała także szeregowa szeregowa sanitarna p. pomoc Gromadzka mat. opatrunkowa dla Powiatu Thelballe

Wyżej wymieniony(a) posiadał(a) pseudonim Hanka i pełnił(a) funkcję — brał(a) udział (w tej części opisuje się: przebieg służby i działalność w okresie bezpośredniego udziału w walkach wolnościowych, pełnioną funkcję, stopień wojskowy, w jakich był(a) oddziałach, grupach, placówkach, pod czym dowództwem, kierownictwem, udział w akcjach bojowych i innych, w jakich miejscowościach, nazwa obozu itp. wszelkie zmiany i czasokres od — do): sanitariuszka I stopnia pomocy należała do W.S.K. - P.K. od kwietnia 43 do stycznia 45

Jeżeli świadek jest członkiem ZBoWiD, powinien wpisać numer legitymacji członkowskiej 078 47 06 wydanej przez Zarząd Okręgu w Z. B. O. I. D. - Janga Wajewski Poznań

Własnoręczność podpisu stwierdza się:

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam własnoręcznym podpisem

(pieczęć i podpis odpowiedzialnych władz lub Zarząd ZBoWiD)

Jedn. ZBoWiD wyd. Akc. m. nr 22/W WDA-2 15 273-31/321/33 195 42.000 szt./druk 6/70

Maria-Krzyszyna Schulz
(Nazwisko, imię, stopień wojskowy, funkcja, stanowisko)
Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
OKREG BYDGOSZCZ
Alchemista Alchemista 14

II. Materiały uzupełniające relację
- Łgodzińska Maria:

1. Biogram Łgodzińskiej M. M. opracowany
przez Hannę Nowicką, mpis omyp. k. 1 s. 1
2. art. J. Nowosińskiej, Bydgoskie komórki
konspiracyjne, W J B m 50 (1474) z
13. 12. 1981, s. 7, kserokop. k. 1 s. 2-3

ZGODZIŃSKA MARIA KRYSTYNA zam. Schulz ps. "Wilczek" (1922 .....)
referentka sanitarna i wywiadowczyni Inspektoratu AK Bydgoszcz.

Urodzona 6.III.1922r. w Czarnkowie n/Notecią, córka Czesława, profesora gimnazjalnego (w czasie okupacji nauczyciela w konspiracji) i Izabeli z d. Pankau - nauczycielki. Przed wojną była uczennicą gimnazjum w Czarnkowie.

W czasie okupacji mieszkała wraz z rodzicami w Bydgoszczy i została zatrudniona jako sprzątaczką w aptece przy ul. Dworcowej 48. W marcu 1943 r. wstąpiła w szeregi Wojskowej Służby Kobiet garnizonu AK Bydgoszcz. Przysięgę złożyła przed referentką służb sanitarnych Ireną Cierniak ps. "Wanda". Zorganizowała rejonowy punkt sanitarny Bydgoszcz Szmuderowa. Bezpośrednią jej przełożoną była Irena Cierniak ps. "Wanda". Przygotowanie sanitarne polegało na: zorganizowaniu grupy, przeszkoleniu sanitarnym u Ireny Paterek ps. "Wera". Grupa była zaopatrzona w torby sanitarne i przeszła przeszkolenie u Ireny Paterek ps. "Wera". Organizacja rejonu obejmowała wytypowanie lokali na szpitale polowe, spis gabinetów lekarskich, stomatologicznych i położniczych. Gromadzenie sprzętu i leków, środków opatrunkowych. Maria Zgodzińska dostarczała sprzęt i materiał sanitarny do oddziałów partyzanckich i również do zwiadu Armii Krajowej w borach Tucholskich. W pokoju służbowym przy aptece zorganizowała punkt kontaktowy. W ~~razach~~ poszczególnych przypadkach była łączniczką między komendą WSK a AK. Po koniec 1944 r. zbierała materiały informacyjne dotyczące stanu i ruchu wojsk hitlerowskich. Od stycznia do listopada 1945 r. pełniła funkcję łączniczki między dowództwem AK a obszarem bydgoskim.

Po okupacji zdała maturę w lipcu 1945 r. i od listopada 1945 r. rozpoczęła studia na Wydziale Farmaceutycznym UAM w Poznaniu. W 1950 roku ukończyła studia farmaceutyczne. 29.XI.1949 r. zawarła związek małżeński z Paltaleonem Schulzem. Wychowała troje dzieci. Była pracownikiem a potem kierownikiem apteki w szpitalu im. J. Strusia w Poznaniu. Przeszła szkolenie wojskowe na Wydziale Farmaceutycznym i uzyskała stopień podporucznika. 20.II.2001 r. została awansowana do stopnia porucznika. Komendant Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej p.płk. "Janusz", Jan Pałubicki na podstawie upoważnienia Naczelnego Wodza oraz pełnomocnictwa Komendanta Sił Zbrojnych w Kraju - rozkazem I/45/P ze stycznia 1945 r. odznaczył Marię Zgodzińską Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Jest odznaczona Krzyżem AK, Pomorską odznaką AK, a za pracę społeczną w ŚZŻAK Okręg Wielkopolska, gdzie pełni funkcję kierowniczką komisji socjalnej w środowisku "Pałac"- "Pomnik" otrzymała odznakę zasłużonego działacza ŚZŻAK.

Opracowała Hanna Nowicka

Zróżdła: relacja Marii Schulz. oświadczenia świadków: Aleksandra Schulza,

Marii Białej ps. "Magda"

Zat. 2 stycznia

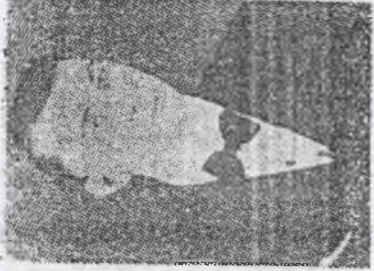
NTK nr. 50 (1474) z dn. 13. XI. 1984, s. 7

GENER

BYDGOSKIE KOMÓRKI KONSPIRACYJNE

Franciszek Bendig, ps. „Ksawery”, szef wywiadu Komendy Okręgu AK Pomorze — „Reich”, Melina „Katakumby”

Henryk Szymanowicz, ps. „Marek”, z-ca komendanta partyzantki „Swierki” w Borach Tucholskich, Melina „Katakumby”

Matka i córka. Od lewej: Maria Ziemlewska i Magdalena Wilczewska, ps. „Narcyza”. Melina na Jachlicach: ogrodnictwo, broń, opatrunki, żywność; melina dla partyzantów

Matka i córka. Od lewej: Maria Ziemlewska i Magdalena Wilczewska, ps. „Narcyza”. Melina na Jachlicach: ogrodnictwo, broń, opatrunki, żywność; melina dla partyzantów

Na dalszej Al. i Maja 35 mieszkał i ordynował lekarz nleciecki dr Bunke. U niego pomocą fachową była polska dyplomowana pielęgniarka „Wera” — Irene

Na dalszej Al. i Maja 35 mieszkał i ordynował lekarz nleciecki dr Bunke. U niego pomocą fachową była polska dyplomowana pielęgniarka „Wera” — Irene

Na dalszej Al. i Maja 35 mieszkał i ordynował lekarz nleciecki dr Bunke. U niego pomocą fachową była polska dyplomowana pielęgniarka „Wera” — Irene

szula Szyperska-Berezicka, „Antek” — Bronisława Góralska, „Hanka II” — Halina Gruchala-Reckowska, „Botesława” — Urszula Mróz-Siedlewska, „Hanka III” — Helena Kolańczyk-Hubnicka, „Urszula” — Zofia Lisówna, pseudonim nieznany. Na Placu Teatralnym ponadto była skrytka, gdzie przechowywano broń, fałszywe dowody osobiste, nielegalnie zdobyte karty żywnościowe.

W „Bismarck-Apotheke” pracowała „Hanka II”. Od lewarki Niemki, Ling, potajemnie brała odczynniki, np. kwas pikrynowy, który ostrożnie dawkowany wywoływał żółtaczkę, inny powodował drgawki jak w małarii. Srodki te dawano osobom, które miały chronić się przed Gestapo na miejscu — chorobą, lub ucieczką w 1943 r. karetką pogotowia przewoził na ekspedycję towarową kolo omentarza, do kolejarzy żołnierzy podziemia, z „Szalas” jednego z ukrywających się tam, zbiegłych z obozu w Woldenbergu, oficera Wojska Polkiego. Był ranny. „Szalas” zaopatrywali w żywność i leki inni konspiratorzy.

Nawiasem można wspomnieć, że matka „Hanki II” Irene przezwarcowała 16 chłopców przechowywanych u siebie w piwnicy przy ul. Paderewskiego i też przez kolejarzy wyekspediowani zostali w świat, przed gestapowskimi szponami.

Na dalszej Al. i Maja 35 mieszkał i ordynował lekarz nleciecki dr Bunke. U niego pomocą fachową była polska dyplomowana pielęgniarka „Wera” — Irene

bez przepustki. Dogadali się i obaj ukryli znakomicie.

Na Gdańskiej, za torami z prawej strony, była skrytka pocztowa „U szewca”, a na Pomorskiej „U krawca” i „U fryzjera”. W zakładach Kabla w bębnoch była też skrytka na korespondencje.

Na ulicach bocznych najbardziej wykorzystywano: na Sniadeckich 38 — mieszkanie Bartłomiejów, na Czerwonego, Krzyża 27/29 — mieszkanie Deruckich, na Garbarych 19 — u Białych, na Świętej Trójcy 3 — kryptonim „3X3” — u Gendaszków, na ul. Dolna 3 — u Tojzów, na Szubińskiej 45 m. 2 — w kolejarskiej rodzinie Andrzejewskich (gdzie żołnierzy armii podziemnej byli: matka, 6 synów i córka), na Granicznej 20 m. 4 — u „Ciółki” — Marty Adrianskiej, był punkt przetrzymowy do partyzantki. Tę samą funkcję spełniał punkt przy ul. Leszczyńskiego 17, mały domek na ul. Chocimskiej 19 o kryptonimie „Grota” i mieszkanie Moniki Ferkowskiej dla grupy partyzantki.

Ustalone adresy mieszkań konfaktowych to: Libelta 12 u Hofmanów, z łączniczką WSK Kaziemiera Hoffmanową (ps. „Irena”), Mał., kolejarz, zginął w Stutthofie. „Irena” obsługiwała również lokal kontaktowy na ul. Długiej 2 dla Komendy Okręgu AK, dalsze to Plac Poznański, Jasną 10, Rycerska 2, Promenada 6 albo 7, Sniadeckich 41 (warztał luster), Kościuski, Hetmańska 31, Mickiewicza (róg 24 Stycznia) w pawlaczy, skąd właśnie zaczęło się gestapowskie deptanie po płetłach organizatorów WSK w Bydgoszy

mgr farmacji Maria Biala, Komendantka Inspektoratu WSK — AK Bydgoszcz

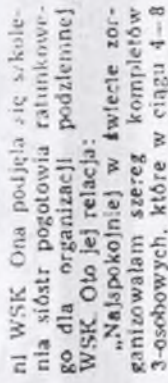
Maciej Krzyżanowski, ps. „Kuba” (obecnie profesor Akademii Morskiej w Gdańsku), komendant łączności Inspektoratu AK Bydgoszcz

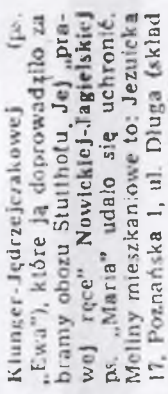
Zofia Bartel, ps. „Dobry”, Melina partydeckich 38 dla Komendy Okręgu AK Pomorze

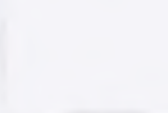
Maria Adryjańska, ps. „Ciołka”, Melina partydecka na Bory Tucholskich, ul. Graniczna 20 m 4

Maria Andrzejowska z 12-letnią córką (6 symon i 3 córki w konspiracji), Melina Oddziału „Wybrzeże”, ul. Szubińska 45. Zginęła w Ravensbrücku

Klunger-Jędrzejakowej (ps. „Ewa”), które ją doprowadziło za bramy obozu Stutthofu. Jej „prawą rękę” Nowickiej-Jagielskiej ps. „Maria” udało się uchronić. Meliny mieszkankowie to: Jezuitka 17, Poznańska 1, ul. Długa (skład trumien), ul. Grudziądzka (róg Krótkiej), ul. Chorwacka, Obsługiwana przez Janinę Gapińską (ps. „Irena”), ul. Ugory u Sikorskich, Kottalja i lokal u Sikorskich (dyplomowany ogrodnik) na Cmentarzu Nowofarnym, który w czasie Powstania Wielkopolskiego był azylem dla ochotników przed przetrzymaniem granicy, w grobowcach przechowywano wówczas broń, a w czasach hitlerowskich — księgozbiory.

Klunger-Jędrzejakowej (ps. „Ewa”), które ją doprowadziło za bramy obozu Stutthofu. Jej „prawą rękę” Nowickiej-Jagielskiej ps. „Maria” udało się uchronić. Meliny mieszkankowie to: Jezuitka 17, Poznańska 1, ul. Długa (skład trumien), ul. Grudziądzka (róg Krótkiej), ul. Chorwacka, Obsługiwana przez Janinę Gapińską (ps. „Irena”), ul. Ugory u Sikorskich, Kottalja i lokal u Sikorskich (dyplomowany ogrodnik) na Cmentarzu Nowofarnym, który w czasie Powstania Wielkopolskiego był azylem dla ochotników przed przetrzymaniem granicy, w grobowcach przechowywano wówczas broń, a w czasach hitlerowskich — księgozbiory.

WAWIAZUJĄC do wspomnień wojennych w Bydgoszczy, chciałabym przypomnieć „tajemnicze historyczne” niektóre domy.

Wiadomo, jak to było w okupacyjnych czasach. Polaków odczołżano czujnymi oczami szpiegi, nie tylko w urzędowych mundurach, ale też współmieszkańców Niemców, baczniymi, wściebistami oczami, podglądali i penetrowali dzień powszednie Polaków. A jednak... Rozwinęło się „podziemie” i praca konspiracyjna. Wymagało to odwagi, opanowania, dyskrekcji i sprytu. Nie brakło ludzi oddanych idei walki z okupantem. Niejednokrotnie przypłacali to obózem koncentracyjnym, a i tym, ale patriotyzm zwyciężał. Tak się złożyło, że lokale konspiracyjne organizowały i prowadziły przeważnie kobiety. Należało to zresztą do obowiązków Wojskowej Służby Kobiet zorganizowanej w ramach Związku Walki Zbrojnej (ZWZ-AK), najliczniejszej organizacji podziemnej na terenie Bydgoszczy.

W związku z przewidzianymi działaniami, potrzebne były lokale tzw. meliny na: mieszkaniach kontaktowe na spotkania, skryzyski pocztowe, kancelarie, mieszkania dla członków czynnie działających i dla „spalonych”, legacje, nasłuch radiowy i szyfry szkoleniowe, gospodarce i inne. Zapotrzebowanie było bardzo duże. Aby mu sprostać wiele lokali — melin było wieloznacznościowych. Tak samo funkcje pełnione przez członkinie WSK były kumulowane: łączniczki były

i opaski na rękawy dla żołnierzy itp. Udało się, choć po tylu latach zlokalizować trochę domów na terenie miastu, a czasem nawet wydobyć z zapomnienia ludzi i sprawy, które się tam toczyły.

Wynulamy adresy już zweryfikowane i przy okazji spaceru po mieście rużnym okiem na znaczne kamieniczki, czasem nawet ze śladami wojennych blizn, stare, często zmurzałe jak czas, który minął.

Rozpocznijmy od Dworca Kolejowego. Na ul. Dworcowej na rogu Matejki spotykamy dom, gdzie był w piwnicy lokal konspiracyjny pod kryptonimem „Katakumb”. Był to punkt ówczesnego szefa wywiadu Komendy Okręgu AK „Kswarego” — Franciszka Bendiga (zginął w wypadku 1980 r.). W piwnicy mieszkali matka z trzema córkami. Najstarsza, ps. „Blondyna z Katakumb” — Leokadia Szymańska była łączniczką „Kswarego”, który w 1943 r. tam zamieszkał, po ucieczce z poprzedniej kwatery we wsi Trzemiłewo (dawny powiat Chelmno).

Niestety „Katakumb” nie uratowały sytuacji. Tam został aresztowany i wywieziony do obozu w Stutthofie „Blondynę” aresztowano trochę później, też w punkcie wywiadu ul. „Marka” — Henryka Szymonowicza, gdzie Gestapo założyło „kocioł”. Wszystkich przychodzących aresztowane. Lokal „Marka” został „spalony” — wyeliminowany z gry „Marek”. Szczegółowie uprzedzony, skrył się początkowo na ul. Kottalja w piwnicy, którą obsługiwała łączniczka Helena Buczkowska (Aleksandra) w czasie

cholskich. „Blondyna z Katakumb” uratowała się. Nicco dalej na rogu ul. Sienkiewicza — apteka, wówczas „Paracelsus Apotheke”. Na zapleczu mieszkała pracownica, członkini WSK „Wiljezak” — Krystyna Zgodzińska-Schulzowa. Oto fragment jej relacji: „...w innym mieszkaniu przy magazynach aptecznych pod śtrychem, był punkt kontaktowy, który szczęśliwie przeżywał przez całą okupację, bez wpadki. Zbierał się tam Sztab Komendy Okręgu, Inspektorat ZWZ-AK i WSK”. W okresie, gdy jeden z renegatów usiłował dobrać do Sztabu Okręgu, omalby nie nakrył go właśnie w tym lokalu.

Charakterystyczne było wielkie zaangażowanie większości funkcjonariuszy w pracy konspiracyjnej. Zapotrzebowanie na niedostępne dla Polaków środki farmaceutyczne, leki i drobny sprzęt medyczny, dzięki tym członkiniom WSK docierały do Borów Tucholskich — dla partyzancki, do Potulic — dla tysięcy wziętych tam dorosłych i dzieci, do potrzebującej ludności polskiej, a w 1944 r. dla spadochroniarzy radzieckich. Tym samym apiekę stały się punktami, gdzie organizowano, mimo „treuhänderów”, machinacje paczkowe, które odbierały łącznicy, m. in. bardzo dzielny, młody ks. Ożga. Tak było w Aptecznej Centralnej na ul. Gdańskiej 27, przy Placu Teatralnym i na Gdańskiej 91, w „Bismarck-Apotheke”. Obsługiwały je członkinie WSK: „Magda” — Maria Biala — komendantka Inspektoratu WSK „Wanda” —

ni WSK. Ona podjęła się szkolenia siostr pogotowia ratunkowego dla organizacji podziemnej WSK. Oto jej relacja: „Najspokojnie w świetle zorganizowałam szereg kompletów 3-osobowych, które w ciągu 4-8 tygodni szkoliliam w swym miesz-

Na ul. Jana Kazimierza 5, tam gdzie dziś mamy znany Miejski Urząd Mieszkalniowy, funkcjonował niemiecki Zarząd Budownictwa Miejskiego. Pomiedzy pracującymi Polakami była młodociana maszynistka Irena Pieterek, która miejscowa komórka podziemia z akcji „N” wciągnęła do współpracy już w listopadzie 1939 r. Beztrudno w czasie pracy pisała ulotki destrukcyjne przeznaczone dla żołnierzy i urzędników niemieckich. Jedną z nich wysłana do Kampego zakończyła się tragicznie. Po długiej penetracji gestapo powcy rozpoznali maszynę, na której była pisana. Irenka powędrowała do obozu w Ravensbrück. Drukarnia, gdzie powielano i drukowano ulotki (była to melina Czuby przy ul. Gdańskiej 68), przeszła również swoją sehemną.

Ciekawo byłby plan miasta Bydgoszczy z naniesionymi punktami melin konspiracyjnych. Mielibyśmy wizerunek polskojęzycznych w okupację, jak polaczki świętojańskie mieste, gdzie przyspieszonym tetnem były serca polskie w noc okupacyjną.

Nadziej na wolność i zwycięstwo Polacy nigdy nie tracili, ale nigdy też nie czekali na to bezczynnie.

Wspomniałam tu wyłącznie o lokalach obsługiwanych przez członkinie WSK AK; naturalnie tych tylko, do których moje poszukiwania doprowadziły. Za dopełnienie tej, dziś już ar-

T: K: 2.11/2.11 Som.

Bydgoszcz

Zgodziniska Maria

V. Party informacyjne

K. 15

nr 311

Bydgoszcz

Zgodzinie Maria Krystyna
Zamczne Schulz

1

po wilesek

prywatniat do Seheji Samt

nr. 6-03-1922 w Bydgoszcz

adres Poznani nr

526 k

adres nr 101 D
205 m

211 Paam
poc. Zgodzinske Ruy stymie 2 m. Schenlskare
ps Wilerek insp. Ruydonna

Samt. brw. bydg
rel n 9 M.

nr 6. III 1922

KW/42

K 526

BKZ

211/P
Zgodzinie Rzymskie
Zamie Schuber
Jm, Wilerok

Pozdy 3

Muska na zaplecom apteki przy ul. Sien-
kiewice (Paracelsus Apoteczka)
u niej by ^{pod obrychem} punkt kontaktowy, który prowadzi
eats okupacji, dla sztabu K.O. Pomorski,
dla inspektoratu Pozdy i WSK

zob. art. y konsultacji

- 1 2d. Zgodzinska 2 211 Pom 3 Tajem. listki 4
 406. Schmitz Maria 5 Zgodzinska
 Prystyma
 6. "Wilczek" 7 Zgodzinska
 8 Crestan i Zabelle 9. nr 6. III 1922 Czarnków
 2d. Pankam n / notatki
 10 61-833 Poznań ul. 11.
 tel 511-11 nr. 149 (1940)

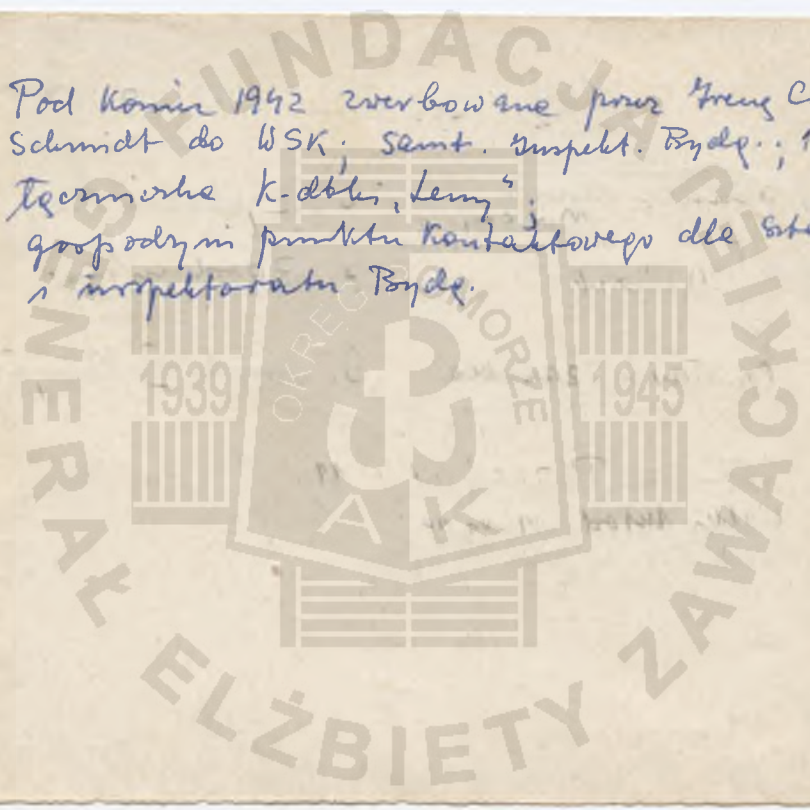
verte

526/19006
 K MV 23297

KW 2 listy Chyl.

Pod koniec 1942 zwierzbowane przez Henryk Ciesniak -
Schmidt do WSK; sam. inspekt. Bydgoszcz; 1942-44
Techniczne k-dble, Lemy
gospodyni punktu kontaktowego dla Stalobudowni
i inspektoratu Bydgoszcz.

WSK
Okres

5

Szulcowa Ryszarda

z d. Zgodzinie

żona Pantaleona Sulca, brata Aleksandra
ps. "Michał"

Poznań

lub Kiewanierka Apteli Szymon
(mieszka w przy. obok Apteli)

pt. Patybicki ożenił się z siostrą Aleksandra
Barbara

3175. prosba o vraceni otazny
o "opiny p. Patubicki" souloze
o "opiny p. Patubicki" souloze

od 211. Sravnicek Alexandr Michaj 4
Poznan Pavesticka 3 PK
SZNEOVA Ryzky me zome Pachtalona
z d. Zgodnizke Soulec, brate Alkraj
Tgermierska mrap Bydpozor ps. W. Louck
podlapy p. Schmidbarre samitar BKZ opt.
ob. Poznan Lepteky Spitalaj
prop. Sakolna 8 m 12 ne kemu
zome Soulec ps. Michaj * opitala
ze Satabu Bydpozor
idnes p. Brate
pansum ord 9075

K 526 Patubicki orient my zivotne Alexandre
Soulec, Barbare

BYDGOSZCZ

NSK PAK

7

LGODZIŃSKA MARIA Kryształ no,

20m. Schulz

„WILCZEK”

Łob. APAK, INSP. BYDG. J.T.: PATEREK I. >

Bydgoszcz
wsk 8

Schulz Krystyna

2. d. Zgodzinska

Była sanitariuszką rejonową

inf 10 rel Schmidt Henry K-213, 1.2

KG.

Zgorzalska Krystyna Bydgoszcz
ps. "Wolczek" AK 10

Łączniczka M. Bratej "Magdy",
zajmującej się przerzutem
medykamentów do lesnych od-
działów AK

M. S. Kryżanowski, Kurierzy AK,
Pamiętnik, z. 11/1989, s. 23.
PO-94

BYDGOSZCZ
AK-WSK

11

ZGODZIŃSKA-SCHULZOWA KRYSZYNA
PS. "WILCZEK".

PRACOWNICA PARACELSDS APOTHEKE NA ULICY
SIENKIEWICZA W BYDGOSZCZY. W JEJ MIESZKANIE
BYŁ PUNKT KONTAKTOWY, KTÓRY PRZETRWAŁ CAŁĄ
OKUPACJĄ BEZ WPADKI. ZBIERAŁ SIĘ TAM SZTAB
KOMENDY OKRĘGU, INSPEKTORA ZWZ-AK I WSK.

ZOB. KALENDARZ BYDGOSKI 1991
ART. IRENY MONSIORSKIEJ STR. 153

R.M.

Zgodzińska Krystyna ps. "Wilczek"

Bydgoszcz

12

urodz.

WSK

Br 221

Wykaz odznaczeń "Jary" - Michała

Byłolom
WSK

Szmulzowa z dr. Zgodzińska 13
Krytyka ps. "Wileczek"
Fragment książki "W moim mieszkaniu przy
węgrych, aptecznych pod strychnią, był
punkt kontaktowy, który szczęśliwie
przetrwał przez całą okupację, bez wypadku.
Zbił się tam sztab Komendy Okręgu Turpekt
ZKZ-PR i WSK." W okresie gdy jeden z henryków
usiłował dotrzeć do sztabu Okręgu, udało się
ukryć go właśnie w tym lokalu.
WTK nr. 50/1981 J. Mousionka

AH

Zgodzinska - Szulc Krystyna

Bydgoszcz

14

Informacja dotycząca kierownictwa strob sanitarnych.

Zob. Muszkiewicz "Udział kobiet..." str 62

praca magisterska, biblioteka FAPAN 29.11.11 2005 GK

Zgodzińska Krystyna ✓

c. Czesława

ur. 06. III 1922

KW

ps. "Wilczek"

Bydgoszcz
AK

15

20b. Sedawski Józef,

Młni nr 31806,

N-ro 1989, s. 185, pod. 133.

Agodzińska Maria

ZESŁANOWANE

